

Význam uměleckého prožívání pro příští inkarnaci

[...] Tento zákon působení a protipůsobení¹ však platí také pro celý duchovní svět a je neobyčejně důležité to vědět, chceme-li porozumět karmě a reinkarnaci. Jednání se projevuje na fyzické pláni. Cit se na fyzické pláni bezprostředně neprojevuje. Jsem-li přátelsky spojen s nějakým člověkem, můžeme být od sebe fyzicky oddělení, takže náš cit se navenek vůbec nemůže projevit jednáním, přesto se můžeme mít rádi. Cit má svůj bezprostřední výraz na astrální pláni. Teprve když cit přejde v jednání, projeví se na fyzické pláni. Tento rozdíl musíme brát v úvahu. Musí nám být zcela jasné, že každé jednání, které se uskuteční na fyzické pláni, má někde své působení a potom i protipůsobení. Jednáním se vždy vyvolává změna na fyzické pláni. [...]

Dostáváme se ke všem projevům člověka zahrnujícím city. Všechny city, které člověk vyjadřuje, mají právě tak svá protipůsobení, jako je má jednání; city ovšem nedosahují až k pláni arúpa, ale jejich protipůsobení nacházíme na nižších úrovních devachanu, na pláni rúpa.²

Skutečně to můžeme odvodit z jistého pozorování přírody. Soustředíme-li se na nějakou rostlinu podobně jako na krystal [o soustředění se na krystal se hovořilo v předchozí části přednášky], musíme svou představivostí setrvat u rostliny mnohem déle; ne-

1 V něm. orig. *Wirkung und Gegenwirkung*, ve fyzické oblasti se v češtině obvykle hovoří o zákonu *akce a reakce*. (Pozn. překl.)

2 Arúpa, rúpa = theosofická, resp. hinduistická označení vyšší a nižší úrovně devachanu, tj. duchovního světa; R. Steiner později od používání těchto termínů ustoupil a nahradil je německými výrazy. (Pozn. edit.)

boť na sebe musíme nechat působit nejen formu, ale i její vnitřní pohyblivost, její život. Můžeme pak dospět k určitým prožitkům, trvá to ovšem déle než u nerostu. Rostlinu musíme vídat denně, jako bytost, která roste. Necháme-li ji na sebe působit nejprve jako malou rostlinku a meditativně pozorujeme její růst, až vytvoří květy a plody, a necháme to pak na sebe dále působit, přičemž v sobě vymažeme její smyslovou formu (mohli bychom se v tom cvičit desítky let), potom nás duševní síly, které v nás rostlina vyvolala, uvedou do dolních partií devachanu.

Musíme si ovšem položit otázku, jaká síla to působí v rostlinách a podmiňuje jejich život. Kdybychom mohli vstoupit do rostliny, žít v ní a s ní vyrůstat, kdybychom se dokázali natolik odosobnit a vstoupit do rostlinstva, pak bychom viděli, že jsme zvenčí poznali něco, co zevnitř velmi dobře známe, totiž lidský cit: slast a strast, smutek a radost atd. Kdybychom ze sebe dokázali vyloučit slast, pak bychom s její pomocí mohli nechat růst pouhé nerostné součásti. Díky této síle dokážou někteří jogíní ovlivňovat růst rostlin; tato pozorování a meditace však cvičili mnoho let, ba mnoho inkarnací.

Cit má svůj protiobraz na nižší devachanské pláni. Na rostlinu člověk nemá vliv, pokud nerozvinul své jogické síly, hřejivým citem však můžeme oživujícím vlivem působit i na své bližní. Zvláště vychovatel dětí to může pozorovat. Stojí-li člověk před dětmi ve vyučování s vřelou účastí, ví, jakou oživující sílu má jeho cit. I jinak lze mnoho věcí pozorovat jako určité působení citu ve světě. Tam, kde je dán počátek růstu, je oslovován také cit. Prostřednictvím umění je dán počátek růstu u lidí. Umělec má v sobě přinejmenším počátek toho, co je organizující silou; přinejmenším velmi pokročilý umělec, například tvůrce Diovy hlavy. Umělecká tvorba v souvislosti s lidskými city je něco, co by, kdyby to bylo dále vystupňováno, působilo růst rostlin. V theosofii by měl být opět dán podnět k porozumění všemu skutečnému umění, je-li pojímáno v tom nejryzejším a nejušlechtlejším smyslu.

Nic, co je zkombinováno na fyzické pláni, nemá éterné tělo; všechno, co roste, však éterné tělo má. Působí-li člověk umělecky, ať už jako ten, kdo se na umění dívá, nebo ten, kdo ho tvoří, pak působí na éterné tělo. Umělecky utvářené sochařské dílo nebo obraz působí bezprostředně na éterné tělo. Ctnost naproti tomu působí na astrální tělo. Leckteří ušlechtilí lidé, kteří se vracejí z devachanu, jestliže neudělali nic pro činnost organizující ve smyslu krásna, nacházejí éterné tělo, které naprosto neodpovídá jejich pokročilému astrálnímu tělu. Proto se stává, že mnozí lidé, kteří v minulé inkarnaci žili velmi svatě, aniž se však zabývali tím, co je zevně, smyslově ušlechtilé, mají při opětovném vtělení hrůzu z inkarnace, protože jejich éterné tělo se nezušlechtilo smyslovou krásou.

To velmi často způsobuje bázeň před inkarnací a v krajním případě při reinkarnaci slabomyslnost. Když pak člověk v životě slabomyslného zakusí všechny nedostatky svého éterného těla, dojde v následující inkarnaci k vyrovnání. Jelikož člověk při své inkarnaci, při svém narození prožije šok, pokud své éterné tělo nezušlechtil působením smyslové krásy, přijali svobodní zednáři za svůj druhý princip krásu. Moudrost, krása a moc neboli síla jsou tři budoucí síly, které mají být rozvíjeny. Kdo má všechny tři, bude člověkem, který také všemi třemi těly bude způsobilý příští inkarnace.

Tyto skutečnosti nám ukládají povinnost zavést do theosofického života opět právě uměleckou činnost. Ta teď také byla do proudu theosofického hnutí přijata. Pouhé nauky měly zpočátku působit na astrální tělo. Nyní má také cit ovlivňovat tělo éterné. Velké nauky nejsou vyjadřovány jen slovně, ale jsou i stavěny, malovány, tesány. Budeme-li mít kolem sebe svět, který bude vystavěn ve stylu velkého theosofického hnutí, pak učiníme mnoho. Křesťanství není dáno jen v kánonu, ale bylo také malováno Michelanželem, Raffaelem, Leonardem a stavěno v gotických dómech. Pak vzešel také hudební prvek, do něhož křesťanství vrostlo, jakmile se zniternilo. [...]

R. Steiner, přednáška pro členy Theosofické společnosti z 19. října 1905 v Berlíně, in: Grundelemente der Esoterik, GA 93a, str. 160nn; poznámky posluchačů. Česky vyšlo pod titulem Základy esoteriky, Sophia, Bratislava 1998, str. 123nn., v překladu Věry Zoubkové. Při pořízení nového překladu bylo k tomuto překladu přihlédnuto.

Rudolf Steiner

GA 93a